ברטנורא על מסכת עבודה זרה

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **לפני אידיהן של גויים.** שם כינוי לגנאי לחגיהם ולמועדיהם:

לשאת ולתת. למכור ולקנות. משום דאזלי ומודו לע״ז ביום אידם:

להשאילן. בהמה וכלים, מידי דהדרא בעינא:

להלוותם. מעות. דלא הדרי בעין, דמלוה להוצאה נתנה:

לפורען. כשהן נפרעים אזלו ומודו לע״ז ביום אידם:

מפני שהוא מיצר. על מעותיו שאינם חוזרים לו, ולא אזיל ומודה:

שמח הוא לאחר זמן. למחר ביום אידו, ואזיל ומודה. ואין הלכה כר׳ יהודה. ודוקא במלוה בשטר אסור להפרע מהם, אבל במלוה על פה שרי, מפני שהוא כמציל מידם:

ב **לאחר אידיהן מותר.** וכן הלכה. ובגולה שאין אנו יכולים להעמיד עצמנו מלשא וליתן עמהם שעקר פרנסתינו מהם ועוד משום יראה אינו אסור אלא יום אידם בלבד ויום ראשון הוא יום אידם של נוצרים לפיכך אסור לשאת ולתת עם הנוצרים בכל יום ראשון וכן בכל יום איד שלהם שעושים אותו כגון נט״ל ופשקוו״ה אבל שאר ימי אידם שעושים לשם הקדושים שלהם שאין תופשים בהם שם אלהות מותר. והאדנא נהוג עלמא היתר אפילו בכל יום אידם משום דקים להו לרבנן בגוייהו דלא אזלו ומודו. [דכל הני דאתסרי בזו המסכתא מיירי בעובדי אלילים וע״ז ממש]:

ג **קלנדיא.** שמונה ימים אחר תקופת טבת:

סטרנורא. שמונה ימים קודם התקופה. לפי שראה אדם הראשון יום שהיה מתמעט והולך, אמר, אוי לי שמא בשביל שסרחתי חוזר העולם לתוהו ובוהו, עמד וישב שמונה ימים בתענית [ובתפלה], כיון שנפלה התקופה וראה יום שמאריך והולך, אמר מנהגו של עולם הוא, עמד ועשה שמונה ימים טובים. לשנה אחרת, עשאן לאלו ואלו ימים טובים. הוא קבעם לשמים, והם קבעום לע״ז:

קרטסים. יום תפיסת בו מלכות, וקבעום יום איד:

גינוסיא. יום שמעמידין בו מלך:

יום הלידה. יום שנולד בו המלך:

שריפה. ששרפו עליו כלי תשמישו כדרך ששורפין על המלכים:

יש בה ע״ז. כלומר אותו היום יש להם איד לע״ז, וכן משנה לשנה כל ימי בנו. וכל הנך דחשבינן עד השתא, חשיבי להו ואסורים שלשה ימים לפניהם:

אבל יום תגלחת זקנו, שאינו זמן הקבוע לרבים אלא כל אחד כשמגלח עושה יום איד:

ובלוריתו. שמניח בלורית מאחריו כל השנה כולה ואינו מגלחה אלא משנה לשנה, ויום שמגלחה עושה יום איד:

ויום שעלה מן הים. ומקריב זבחים לע״ז על שנצול. בכל הנך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו, דלא חשיבי כולי האי:

ד **עיר שיש בה ע״ז.** שיום איד [יש] לבני העיר היום לע״ז שבעיר:

חוצה לה. ואפילו סמוך לעיר מאד מותר לשאת ולתת עם היושבים חוץ לעיר, שאין נמשכים אחר אותה ע״ז. שכן מנהגם יום איד של אלו אינו כיום איד של אלו:

מהו לילך שם. באותה העיר ביום ע״ז שלהם:

בזמן שהדרך מיוחדת לאותה העיר. שהדרך הכבושה מכאן לאותה העיר, מיוחדת לאותה העיר לבדה. אסור לילך שם, מפני שנראה כמהלך שם לעבוד ע״ז. ואם היה דרך מסלול הולך גם לעיר אחרת, מותר, שהרואה אומר למקום אחר הוא הולך:

היו בה חנויות מעוטרות. וסימן הוא להם שאותם חנויות של ע״ז, ליטול הכומרים מהם מכס:

ושאינן מעוטרות מותרות. דבאותם שאינם מעוטרות לא שקלי מיניה מכס לע״ז ולא מטי לע״ז הנאה מנייהו. ולמזבן מנייהו דבר המתקיים, שרי ביום אידם, שסתמו המוכר עצב ולא אזיל ומודה:

ה **אצטרובלין.** פירא דארזא:

בנות שוח. מין ממיני התאנים הגדולים הלבנים. אסור לישראל למכור אלו לעובדי ע״ז:

פטוטרות. בפטוטרותיהם קאמר, כלומר בעוקצין שלהם שהם נתלין בו. דמסתמא העובד ע״ז רוצה להקריבן תקרובת לע״ז:

תרנגול לבן בין התרנגולין. לקח העובד ע״ז מישראל תרנגולים הרבה, מותר למכור ביניהם תרנגול לבן. דכיון דשקיל אחריני לאו לע״ז בעי להו:

ופירושן אסור. אם פירש דלע״ז בעי להו, אסור. ואצטריך למתני, דסלקא דעתך אמינא האי גברא לאו לע״ז בעי להו, והאי דקאמר הכי, סבר כי היכי דההוא גברא אביק בה כולי עלמא נמי אביקו, ואימא הכי כי היכי דליתבו לי, קמשמע לן:

דקל טב. פירות דקל משובח שפירותיו רגילין להקריב מהן לע״ז:

וחצב. קנים שעושין מהן הצוקר״א:

ונקליבם. מין עשב משובח מאד. והלכה כר׳ מאיר:

ו **אין מוכרין בהמה גסה.** דגזרינן מכירה אטו שכירות והשאלה, שהיא בהמתו של ישראל, ויעשה בה הנכרי מלאכה בשבת. ועל ידי סרסור דליכא לאחלופי בשכירות, שאין הסרסור משכיר. שרי למכרה:

שלימים ושבורים. שאף השבורים חזו למלאכה, שטוחנים בהם:

רבי יהודה מתיר בשבורה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

בן בתירא מתיר בסוס. ואפילו הסוס שהציידים מביאים עליו העופות שצדין בו. קסבר החי נושא את עצמו. ורבנן סברי, דוקא אדם נושא את עצמו, הלכך אם לא היה מיוחד אלא לרכוב עליו מותר, אבל להביא בעל חי אחר חוץ מאדם, אסור. ואין הלכה כבן בתירא:

ז **כל דבר שיש בו נזק לרבים.** כגון כלי מלחמה חרבות ורמחים:

בסילקי. טירה גבוהה. ושם יושבים לדון בני אדם ומפילין אותם משם ומתים:

גרדום. בנין אחד, והוא עשוי לדון דיני נפשות:

איצטדיא. מקום שחוק שמביאים שם שור נגח והורג את האדם:

בימה. כעין מגדל קצר וגבוה. עשוי כדי לדחוף האדם משם והוא מת:

בימוסיאות. בנינים שאינם לא לצורך ע״ז ולא להמית בני אדם:

כיפה. ארקוולט״ו בלע״ז. דרך עובדי עבודה זרה להעמיד ע״ז בבית מרחצאותיהם:

ח **אבל מוכר הוא משיקצץ.** שלא יהא מוכר לו המחובר אלא לאחר שיקצץ. אבל כל זמן שהוא במחובר, לא, שנמצא נותן לו חנייה בקרקע, והתורה אמרה (דברים ז׳) לא תחנם, לא תתן לו חנייה בקרקע:

אין משכירין להם בתים. גזירה משום מכירה דאיסורא דאורייתא הוא:

ואין צריך לומר שדות. דאיכא תרתי דאיסורא, חנייה בקרקע ומפקיען מן המעשרות:

ובסוריא. ארם צובה, שכבש דוד ואינה קדושה כקדושת הארץ:

משכירין להם בתים. ולא גזרינן אטו מכירה. דאי נמי אתי לידי מכירה לא עבר אדאורייתא, דכי כתיב לא תתן להם חנייה, בארץ ישראל כתיב. ומיהו מכירה לכתחלה לא, משום מכירה דא״י:

אבל לא שדות. דאיכא תרתי לאיסורא:

ובחוצה לארץ. דמרחק, וליכא למגזר מכירה דהתם אטו מכירה דארץ ישראל:

מוכרין בתים ומשכירין שדות. אבל מכירה דשדות לא, כיון דאיכא תרתי:

רבי יוסי אומר כו׳ והלכה כרבי יוסי. ובלבד שלא ישכיר בארץ ישראל לשלשה נכרים ביחד, שלא יעשה שכונה של נכרים:

ט **אף במקום שאמרו להשכיר.** לר׳ מאיר בסוריא דוקא ולא בארץ ישראל, ולרבי יוסי אפילו בארץ ישראל:

לא לבית דירה אמרו. אלא להכניס שם תבן ועצים וכיוצא בזה:

מפני שהיא נקראת על שמו. והנכרי מחממה בשבת ויאמרו מרחץ של פלוני יהודי רוחצים בה בשבת. ולא דמי לשדה של ישראל שאריס נכרי עושה בה מלאכה בשבת, דשדה לאריסות עבידא, והנכרי אריסותא דנפשיה קא עביד, אבל מרחץ לאו לאריסותא קא עבידא ואין הכל יודעים שהישראל השכירה לנכרי, ולכך אסור. ובזמן הזה שדרך להוריד אריס למרחץ לשנה, למחצה לשליש ולרביע כדרך שמורידין לשדות, שרי להשכיר מרחץ לנכרי, ואע״פ שהנכרי עושה בה מלאכה בשבת מידע ידעי שהעכו״ם אריס בה ואריסותא דנפשיה קא עביד:

פרק ב

א **אין מעמידין בהמה בפונדקאות.** העשויין להתאכסן שם עוברי דרכים לפי שהנכרים חשודים על הרביעה. אפילו נקבות אצל נקבות אסור, לפי שהעובדי כוכבים מצויים אצל נשי חביריהם ופעמים שאינו מוצאה ומרביע את הבהמה:

ולא תתיחד אשה עמהן. אפילו ביחוד שכיוצא בו אצל ישראל מותר, כגון ששתו עמו, אצל נכרי אסור, דנכרי אין אשתו משמרתו:

לא תילד את הנכרית. מפני שמגדלת בן לעבודה זרה. ובשכר, מותרת, משום איבה:

אבל נכרית מילדת את בת ישראל. בזמן שאחרות עומדות על גבה. אבל בינה לבינה לא, שחשודה על שפיכות דמים שמא תהרגנו:

ב **רפוי ממון.** בהמתו:

רפוי נפשות. גופו. ואם אמר לו סם פלוני יפה לך, אפילו רפוי נפשות מותר להתרפאות ממנו:

אבל לא בינו לבינו. ואי רואה במראה, מותר. דמימר אמר הנכרי, הואיל ומסתפר הכי אדם חשוב הוא, ומתירא להורגו:

ג **שהיה מתחלתו יין.** לאפוקי היכא דקנה הנכרי חומץ מישראל, דלא מתסר בהנאה. דטעמא דמתסר בהנאה, משום דלמא נסכיה לע״ז, וחומץ לא קא מנסך לע״ז:

וחרס הדרייני. אדריאנוס קיסר היה מגבל טיט ביין ועושה ממנו כלים ולא היה מצרפן בכבשן, ונושאים אותן במלחמה, וכשרוצים לשתות משימים אותם החרסים במים ונימוחים שם, והטיט שוקע למטה, ונשאר היין מזוג במים. ועל שם אדריאנוס, נקרא חרס הדרייני:

עורות לבובים. קורעים הבהמה מחיים כנגד הלב כמין נקב עגול ומוציאין הלב ומקריבין אותו לע״ז:

משוך מותר. שאין עושין לע״ז אלא עגול. והלכה כרבן שמעול בן גמליאל:

היוצא אסור בהנאה. שכבר נעשה תקרובת:

לתרפות. לטעות עבודה זרה [למרחוק. רש״י]. מקום ערותה של אשה נקרא בית תורפה:

אסור לשאת ולתת עמהם. דאזלו ומודו לע״ז. ועוד, דזבני מידי דצריך לתקרובת ע״ז. והלכה כרבי עקיבא:

ד **נודות.** של עור:

וקנקנים. של חרס:

אין איסורן איסור הנאה. ודינייהו הכי, אם חדשים הם, מותר לתת לתוכן יין מיד. ואם הכניס בהן הנכרי יין לקיום, ממלא אותם מים ומשהה בתוכן שלשה ימים מעת לעת, אלא שמערה המים בכל יום מעת לעת של שלשה ימים ומשים מים אחרים תחתיהם, ואח״כ מותר לשום בתוכו יין. ואם ישנן שנים עשר חדש שלא היה בהם יין של נכרים, מותרין מיד אחר שנה בלי עירוי:

חרצנים וזגים. פסולת של ענבים גרעינים שבפנים והקליפים שבחוץ:

לחים. כל שנים עשר חודש אסורים בהנאה:

ויבשים. לאחר שנים עשר חודש מותרין אפילו באכילה:

המורייס. שומן של דגים. ורגילין היו שמערבין בו יין. אבל אם ניכר ממנו שלא נתערב בו יין, כולי עלמא לא פליגי דשרי:

בית אונייקי. שם כפר, שרוב עגלים הנמצאים שם קרבים לעבודה זרה. ר׳ מאיר חייש למיעוטא וסבר דאע״ג דרוב עגלים הוו מיעוטא כנגד שאר בהמות, חיישינן למיעוטא, וכל הגבינות הנמצאות שם אמרינן דלמא בקיבת עגלי ע״ז העמידן. וחכמים לא חיישי למיעוטא. ואין הלכה כר׳ מאיר בכל הני תלתא בבי:

ה **מפני מה אסרו גבינות של נכרים.** באכילה. ולרבנן קא בעי. ומשום חלב של בהמה טמאה ליכא למיחש, דקים לן דחלב בהמה טמאה אינה נקפה:

שורפה חיה. דפירשא בעלמא היא:

בקיבת עגלי עבודה זרה. ואע״ג דפירשא בעלמא היא, אסור, דשאני ע״ז דכתיב בה (דברים י״ג:י״ח) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם:

השיאו לדבר אחר. ולא רצה להגיד לו טעמו של דבר. מפני שעדיין לא עברו שנים עשר חודש שנגזרה גזירה זו, וכי גזרי רבנן גזירה לא מגלו לטעמא עד תריסר ירחי שתא עד שתתפשט גזירתן, דלמא איכא דלא סבירא ליה לטעמא ואתי לזלזולי ביה. וטעמא דאסרו גבינות של נכרים, מפני שמעמידין אותה בעור קיבה של שחיטת נכרים שהיא נבילה. ואע״פ שהוא דבר מועט כנגד כל החלב, כיון שהוא מעמיד החלב ועושה בו מעשה לא בטל, דקיי״ל הכל הולך אחר המעמיד. ומשום בשר בחלב לא היה אסור, כיון שהבשר בפני עצמו מותר אינו אוסר בחלב אע״פ שמעמידו, עד שיתן בו טעם. אבל

דבר של איסור מעיקרו, אוסר בהיתר אע״פ שאינו נותן בו טעם, כל זמן שהוא מעמיד:

כי טובים דודייך מיין. הקב״ה אומר כן לכנסת ישראל:

אין הדבר כן. אלא כנסת ישראל אמרה לפני הקב״ה, ערבים עלי דברי דודיך כלומר תקנות שתקנו וגזרו החכמים, יותר מיינה של תורה, מעיקר תורה שבכתב:

ו **הפת והשמן וכו׳** כל הני, אסורין משום חתנות. ופת של נחתומין התירוהו, אבל פת של בעלי בתים לא הותר אלא להולכי דרכים ובשעת הדחק. והשמן ראו שלא פשט איסורו ונמנו עליו והתירוהו, כדמסיק במתניתין:

ושלקות. כל דבר שבשלו אותו הנכרים, ואפילו בשלו אותו בכליו של ישראל ובפניו שאין לחוש לתערובת איסור ולגיעולי נכרים, אסרוהו משום בשולי נכרים. והוא שלא סייע בו ישראל לא בתחלה ולא בסוף. ולא אסרו משום בשולי נכרים אלא דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ועולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת. אבל אם חסר אחת מאלו, אין בו משום בשולי נכרים:

וכבשין שדרכן לתת בהן יין. ואין איסורן איסור הנאה, לפי שאין טעם היין ניכר בהן. אבל באכילה אסורין:

טרית טרופה. מין דגים טהורים שטורפין אותן דק דק ואינן ניכרין. ואסורין כשנלקחו מן הנכרים, שמא [נכתש] עמהם דג טמא:

וציר שאין בה דגה. דג קטן שנקרא כלבית. ודרכו שהוא גדל בתוך [ציר של] דגים טהורים, וכשיש ציר דג טמא מעורב עמו לא יגדל בו כלבית:

והחילק. מין דגים קטנים טהורים, ואין להם סנפיר וקשקשת, ועתיד לגדל אחר זמן. ודגים קטנים טמאים הדומים להם מתערבים עמהם ואינם ניכרים אפילו כשאינה טרופה. אבל טרית אין הדגים טמאים דומים לה, ולכך שרי כשאינה טרופה:

חלתית. כך שמה בערבי. וחותכין קרטיו בסכין. ואסורה משום שמנונית דסכין, דאגב חריפותא [דחלתית] ממתקת היא טעם השמנונית הנבלע בה:

ומלח סלקונטית. מלח שכל גדולי רומי אוכלין אותה, ורגילין למשוח אותה בחלב חזיר ובשומן דגים טמאים והיא גסה ולבנה ביותר:

ז **וישראל רואהו.** לאו דוקא רואהו, אלא כיון דאי קאי חזי ליה אע״ג דכי יתיב לא חזי ליה, הנכרי ארתותי מרתית, אמר השתא קאי וחזי לי:

והדבדניות. החלות שרודין מן הכוורת שבהם הדבש. אע״פ שהו נוטפות לא חיישינן שמא עירב בהם יין נסך. פירוש אחר, אשכולות של ענבים. אע״פ שהיין נוטף מהן אין בהן משום יין נסך, ואין בהם משום הכשר משקה שיהא מוכשר לטומאה, דסתמן לאכילה ולא ניחא ליה במשקה הנוטף מהן:

וטרית שאינה טרופה. ואע״פ שהיא עשויה חתיכות, [נשאר] ראש הדג ושדרתו קיימין וניכר שהוא טהור:

עלה של חלתית. דהא לא מפסקו לה בסכין:

וזיתים גלוסקאות מגולגלים. זיתים הכנוסים בכלי עגול ומתחממים ונעצרים מאליהן ונעשים כגלוסקים מגולגלים כמו ביצה מגולגלת שנתחממו:

השלחין אסורין. אם נתרככו הזיתים כל כך עד שכשלוקח הזית בידו הגרעין שבתוכו משתלח ונופל מאליו, אסורין, דמחמת היין נתרככו. ואין הלכה כרבי יוסי:

מן הסלולה. מן הסל שלפני החנוני, אסורים. שמזלף עליהם יין כדי שיתרככו:

מן ההפתק. ממקום שכונסן שעוצרים אותם שם זה על זה, מותרין. שאינו מזלף עליהן יין עד שנותנן לפניו למכור:

וכן לתרומה. וכן כהן החשוד למכור תרומה לשם חולין, כל הנמצא לפניו אסור, שמא תרומה היא. אבל הבא מן האוצר, מותר, דארתותי מרתת דלמא שמעי רבנן ויפקירו כל האוצר:

פרק ג

א **כל הצלמים אסורים.** בהנאה:

שהם נעבדים פעם אחת בשנה. כשהשמש באותה מעלה שהצלם עשוי בו. דאע״ג דאיכא טובא שאינן אלא לנוי ואינן נעבדין, ר׳ מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא:

כל שיש בידו וכו׳ דהני ודאי נעבדים, הם דמשום חשיבותייהו אשקלינהו להנך חפצי בידייהו. והוסיפו עליהם בברייתא, חרב ועטרה וטבעת. והלכה כחכמים. ואין אסורין אלא כשעומדין על פתח המדינה. ובכפרים שאין דרכן לעשות צורות לנוי, דברי הכל אסורין ואפילו אין בידו דבר, דלמפלחינהו עבדי להו:

ב **הרי אלו מותרין.** דכי הוו שלמים ספק עבדום ספק לא עבדום, ואפילו אם תימצי לומר עבדום, שמא בטלום ולכך שברום, והוי ספק ספיקא ולקולא:

שכיוצא בהם נעבד. תבנית יד לבדה הן עושים מעיקרא ועובדין אותה:

ג **צורת חמה צורת לבנה.** פירש הרמב"ם ז"ל, לא שימצא עיגול ויאמר זהו השמש, או כמין קשת עגול ויאמר זו לבנה, אלא שימצא הצורה שמיחסים אלו הוברי שמים לשמש וירח, כמו שאמרו שצורת השמש צורת מלך מעוטר יושב על עגלה, וכן כל ביוצא בזה:

צורת דרקון. צורת נחש שיש לו ציצין וקשקשין כקשקשי הדג, ואומרים שהיא צורה לתלי הלבנה, והיתה נעבדת באותן הימים. ואפילו לרבנן דאמרי לעיל שאר כל הצלמים מותרין, מודו דהנך אסירי, דאורחייהו למפלחינהו:

שעל המכובדים. כלים נאים שתשמישן לנוי ולכבוד, כגון שירים ונזמים וטבעות וכיוצא בהם:

מבוזים. כגון יורות וקומקומסים ומחמי חמין ודומיהן. והלכה כרשב"ג:

וזורה לרוח. שלא יהנה ישראל ממנה:

אף הוא. אם יזרנו לרוח גם עתה יש הנאה לישראל ממנו, שהיא נעשית זבל:

ד **אפרודטי.** צורת כוכב נוגה. כך פירש הרמב"ם ז"ל:

אין משיבין. דבר תורה במרחץ, לפי שאדם עומד שם ערום:

היא באתה בגבולי. שהמרחץ קדם לה, והמרחץ נעשה לכל הבא לרחוץ. ועוד תשובה אחרת, אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרודטי, דמרחץ לאו דבר של נוי הוא, אלא נעשה אפרודטי נוי למרחץ, שאפרודטי משמש למרחץ, הוא טפל והיא עיקר:

ביב. חריץ עשוי בקרקע להוציא שופכים לרשות החבים:

ה **הן מותרין.** ההרים עצמן מותרין לזריעה ולחצוב מהן אבנים, דמחובר לא מיתמר:

ומפני מה אשרה אסורה. כלומר כי היכי דדרשינן אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, הכי נמי תחת כל עץ רענן אלהיהם, ולא עץ רענן אלהיהם, ולמה אמרה תורה דכתיב (דברים ז') ואשריהם תגדעון:

מפני שיש בה תפיסת ידי אדם. שאדם נטעו. וסבר רבי יוסי שאילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור. ותנא קמא סבר, הואיל ובתחלת נטיעתו לא נתכוין לעובדו, אין העבודה שעובד אותו אחר שהוא מחובר אוסרתו, דהוי כמי שעובד להר. ואין הלכה כרבי יוסי:

אני אובין. אפרש:

ואדון לפניך. אחרי שאין לנו לדרוש מיעוט מתחת כל עץ רענן, יש לומר שלא נאמר אלא למסור להם סימנים, מקום שרגילים אמוריים לעבוד שם ע"ז כדי שיחפשום ישראל ויבערום. ומיעוטא דהרים וגבעות מיהא ממעטינן ממשמעותיה שלא צוה לנו לאבד ההרים. אבל עץ רענן צוה לנו לאבד שנאמר (שם י"ב) ואשריהם תשרפון באש:

ו **סמוך לבית עבודה זרה.** שהיה אחד מכותליו בית עבודה זרה והבית עצמו נעבד:

אסור לבנותו. שבונה בית לע"ז:

כונס לתוך קרקע שלו ארבע אמות. ואינו מניחו פנוי, שנמצא מהנה לע"ז שמרחיב את גבולה, אלא ממלא המקום קוצים ועושה שם בית הכסא לתינוקות:

היה שלו ושל ע"ז. שמקום עובי הכותל חציו שלו:

נדון מחצה על מחצה. אותו חלק של ע"ז אינו עולה בכניסת ארבע אמות. אבל חלקו עולה. שאם עוביו שתי אמות מונה אמה שלו וכונס שלש אמות בתוך שלו:

אבניו ועציו ועפרו. של אותו כותל:

מטמאין כשרץ. ואפילו חלקו של ישראל, לפי שאין ברירה:

כשרץ. שמטמא במגע ואינו מטמא במשא. לפי שטומאת ע"ז דרבנן, אקילו בה. ואינה מטמאה בכעדשה כשרץ, אלא בכזית כמת:

רבי עקיבא אומר כנדה. ואין הלכה כרבי עקיבא אפילו בע"ז עצמה, וכל שכן במשמשיה:

ז **שלשה בתים הם.** לענין ביטול ע"ז:

בית. שתחלת בנינו לע"ז, והיו עובדין את הבית עצמו, הרי זה אסור:

סיידו וכיירו לעבודה זרה. שהיה בנוי מתחלה לדירת אדם, וסיידו, שליבנו בסיד. וכיירו, פיתוח וציור:

וחידש. או שחידש:

נוטל מה שחידש. ושאר כל הבית מותר:

הכניס לתוכו ע״ז. לפי שעה ולא הקצהו לתשמיש ע״ז:

שלש אבנים הם. לענין בטול:

אבן שחצבה מתחלה. מן ההר:

לבימוס. להושיב ע״ז עליה:

סיידה וכיירה. והיא היתה חצובה ועומדת:

נוטל. ישראל:

מה שחידש. הנכרי, והאבן מותרת:

העמיד עליה ע״ז. לפי שעה ולא הקצה האבן לבימוס:

וסילקה, הרי זו מותרת. ואינה צריכה בטול:

גדעו. לשם עבודה זרה, לעבוד הגידולים שיגדלו בו מעתה:

נוטל מה שהחליף. הענפים שגדלו במקום אותן שגדע, ושורפן כדין אשרה, והשאר מותר:

איזו היא אשרה. בגמרא מפרש, דאשלש אשרות דתנן לעיל קאי. והכי קתני, שלש אשרות הן, שתים דברי הכל, ואחת מחלוקת רבי שמעון ורבנן, ואיזהו אשרה שנחלקו רבי שמעון ורבנן, כל שיש תחתיה ע״ז, דרבנן קרו לה אשרה ואסרי לה כל זמן שיש ע״ז תחתיה, ורבי שמעון אומר אינה אשרה אלא כל שעובדין אותה, אבל כל שיש תחתיה ע״ז אין זו אשרה. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ח **לא ישב בצלה.** האי צל לאו תחת נוף האשרה קאמר, דלא הוי מצי למתני תו ואם ישב טהור, דהא קתני סיפא דאם עבר טמא. אלא מן האילן והלאה, דכשהחמה במזרח או במערב יש לכל דבר צל ארוך:

לא יעבור תחתיה. תחת הנוף מהאילן, שהאילן מאהיל עליו. ואם עבר טמא:

היתה גוזלת את הרבים. שנופה נוטה לרה״ר:

טהור. דטומאה דרבנן היא, והיכא דגוזלת הרבים לא גזרו רבנן:

ירקות בימות הגשמים. שהאילן קשה להם שמונע החמה מלבוא:

אבל לא בימות החמה. שהצל יפה להם:

והחזרין. חזרת. ובערבי חס״א:

לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. שהצל יפה להם לעולם:

שהנמיה. עלין הנושרין מן האילן בימות הגשמים. ובגמרא פריך, דהא שמעינן ליה לרבי יוסי דאמר זה וזה גורם מותר, לעיל בפרקין גבי מפרר וזורה לרוח ואע״פ שנעשה זבל, דהיכא שההיתר והאיסור שניהם גורמין להביא הדבר, כגון שהקרקע של היתר והזבל של ע״ז של איסור גורמין לצמיחת הירקות, סבירא ליה לרבי יוסי שהוא מותר, והיכי קאסר הירקות הכא מפני שהנמייה נושרת עליהן. ומשני, שר׳ יוסי הכא לדבריהן של רבנן קאמר, לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור, היה לכם לאסור הירקות מפני שהנמייה נושרת עליהן והיא הווה להם לזבל. ורבנן סברי, שאני הכא שאין האילן של ע״ז מועיל לירקות כלום, שמה שמשביח להם בנמייה, פוגם להם בצל. והלכה כרבי יוסי דזה וזה גורם מותר:

ט **נטל ממנה.** מן האשרה:

חדש יותן. שההיסק הראשון שמסיקין התנור הוא מחממו ומחזיקו, והרי נתקן באיסורי הנאה. והא מתניתין אתי אליבא דמאן דאמר זה וזה גורם אסור. ואין הלכה. הלכך בין חדש בין ישן יוצן, שלא יאפו בו את הפת בהיסק זה עד שיצטנן התנור, כדי שלא יהנה מעצי איסור:

הפת אסורה. בגמרא קאמר, והוא שאבוקה כנגדו, שכל שעה שהיה פת נאפה היה דולק האור בפי התנור ואופהו, שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהיה האיסור בעין ויש שבח עצים בפת:

יוליך הנאה לים המלח. דמי ככר שנתערב:

כרכור. יש לאורגים עץ עשוי כמין מחט של סקאין, ומעבירין אותו על השתי כשהוא מתוח לפניהם באריגה. ואשמעינן מתניתין פלוגתא דרבי אליעזר

ורבנן בהנך תרתי, דאי אשמועינן בקמייתא, הוה אמינא בהך קאמי ר׳ אליעזר משום דבעידנא דקא גמרה פת אקלי ליה איסורא, אבל כרכור דאיתא לאיסורא בעיניה. אימא מודה להו לרבנן. ואי איתמר בהאיך, בהא קאמרי רבנן, אבל בקמייתא אימא מודו ליה לר׳ אליעזר, צריכא. והלכה כר׳ אליעזר, ואפילו חבית של יין נסך שנתערבה בחביות של יין של היתר מוליך דמי אותה חבית לים המלח, והשאר כולן מותרות בהנאה:

י **כיצד מבטלה.** נכרי לאשרה:

קרסם. קסמים יבשים שבאילן נטלן לצרכו לשרוף:

וזרד. כרת ענפים לחים שבה:

שפאה. תרגום ואכות אותו טחון (דברים ט׳:כ״א), ושפית יתיה:

לצורכה. כדי ליפותה. ואין מבטל ע״ז אלא נכרי גדול ובן דעת שידע בטיב ע״ז ומשמשיה. ואפילו אם בטלה בעל כרחו הרי זו מבוטלת:

פרק ד

א **רבי ישמעאל.** זו בצד זו. וכל שכן אחת על גבי שתים, שזו עיקר מרקוליס. [מרקוליס שם ע״ז הנקרא בלשונם מערקוריס]:

בצד מרקוליס. בצד ארבע אמות של מרקוליס, כלומר שהאבנים רחוקות ארבע אמות מן המרקוליס וידוע דלאו מיניה נפל, ובהא קאמר רבי ישמעאל דשלש אבנים אסורות, שאין מרקוליס פחות משלש אבנים, ועושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול. וקטן הנעשה בצד גדול עבדי ליה בכל דהו ואין חוששין שיהיה אחת על גבי שתים. ורבנן סברי, אין עושין מרקוליס קטן בצד מרקוליס גדול, הלכך, נראות עמו כלומר סמוכות לו, דאיכא למימר דמיניה נפל, בין שתים בין שלש אסורים. אין נראות עמו, מותרות. והלכה כחכמים:

ב **מצא בראשו.** של מרקוליס:

מעות כסות או כלים הרי אלו מותרים. והוא שלא יהו מונחין לנוי, כגון שיהיו המעות מונחים בכיס קשור ותלוי לו על צווארו, כסות מקופלת ומונחת על כתפו או על ראשו, כלים נמי מונחים על ראשו, שכל אלו אינם דרך נוי:

ג **שלא בטובה.** שלא יעלה שכר לכומרים:

ד **ע״ז של נכרי אסורה מיד.** דכתיב (דברים ז׳:כ״ה) פסילי אלהיהם, משפסלו נעשה לו לאלוה:

ושל ישראל עד שתיעבד. דכתיב (שם כ״ו) ושם בסתר, עד שיעשה לה דברים של סתר, כלומר שיעבדנה, שהישראל אינו עובד ע״ז אלא בסתר מפני שמתירא מבית דין:

נכרי מבטל ע״ז שלו. דכתיב פסילי אלהיהם תשרפון באש, כשהן נוהגין בהן מנהג אלהות, אבל אם בטלוה הרי אלו מותרים:

ושל ישראל. בזמן שיש לו בה שותפות. ואין כן הלכה, דנכרי אין מבטל ע״ז של ישראל אפילו יש לו בה שותפות:

וישראל אינו מבטל עבודה זרה של נכרי. ואפילו נתן לו הנכרי רשות:

ה **פחסה.** בפניה. מיעכה בקורנס עד שהמיר צורת פניה:

גררה. סחוב והשלך בתוך הטיט:

אינה בטילה. דלפום שעה רתח עלה, והדר פלח לה:

רבי אומר בטלה. פלוגתא דרבי ורבנן כשמכרה לנכרי, אבל מכרה לישראל צורף דברי הכל בטלה. והלכה כחכמים:

ו **שהניחוה עובדיה.** ואין דעתם לחזור:

בשעת שלום מותרת. הואיל ויצאו לדעת ולא נטלוה עמהם, בטלוה:

בימוסיות של מלכים. אבני גזית המתוקנות בדרך מהלך המלך, וכשהמלך עובר שם מושיבים שם עבודה זרה והוא משתחוה לה. ובגמרא. מפרש, מפני שמניחין אותה, כלומר אינן מיוחדות להושיב שם ע״ז כל שעה אלא בשעה שהמלכים עוברים, ופעמים שהמלכים עוברים בדרך אחרת ואין חוששין להם, הלכך לאו משמשי עבודה זרה חשיבי:

ז **אף אנו מחזקין ידיהם של אלו.** העובדים לחמה וללבנה. אם היינו רואין ששאר עבודה זרה חרבו מעצמן ואלו קיימות, היינו מודים לאלו:

ח **גת בעוטה.** שבעטה ודרכה נכרי:

אע״פ שהוא נוטל בידו. ענבים מתוך היין. ונותן לתפוח. מקום אסיפת הענבים העשוי כמין גל קרוי תפוח, וסבר תנא דידן דאינו נעשה יין נסך עד שירד לבור. וזו משנה ראשונה היא ואין הלכה. אלא כיון שהתחיל היין להמשך, נעשה יין נסך:

מה שבבור אסור. אם יגע בו נכרי אחרי כן:

ט **דורכין עם הגוי בגת.** ולא אמרינן משתכר באיסורי הנאה הוא, דאפילו בשתיה סבר האי תנא דשרי כל זמן שלא ירד לבור. ומשום גורם טומאה ליכא, שמשעה שדרך בהם הנכרי מעט, נטמאו. ונמצא שאין הישראל גורם טומאה:

אבל לא בוצרין עמו. לפי שנותנם בגת טמאה, והנכרי מטמא הענבים במגעו, והישראל הבוצר עמו גורם טומאה. וסבר האי תנא אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל ואפילו הם של נכרי. ואין הלכה כמשנה זו, דקיי״ל כיון שהתחיל היין להמשך נעשה יין נסך, הלכך אין דורכין עם העכו״ם בגת. וקיי״ל מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל כשהחולין הם של נכרי, הלכך בוצרין עם הנכרי, ואע״פ שגורם טומאה לחולין אין בכך כלום. ומיהו ישראל הבוצר כרמו לכתחלה לא יקח נכרי עמו אפילו להביא ענבים לגת, משום לך לך אמרין נזירא כו׳:

וישראל העושה פירותיו בטומאה. עובר עבירה הוא, לפי שהוא מטמא התרומות והמעשרות שבהם. הלכך אסור לסייעו, כדי שלא יהא רגיל בכך:

אבל מוליכין עמו. חבית ריקניות לגת. ומביאין עמו, חביות מלאות מן הגת. דמאי דהוה הוה, מאחר שנטמאו מותר ליתן היין בחביות טמאות:

י **אם יש לו עליו מלוה אסור.** אם יש לו על היין מלוה, שזה היין משועבד לו בחובו, אז הוא כממונו ונגע ביה לראות היאך הוא:

נפל. הנכרי לבור מלא יין:

ועלה. מת. אע״ג דנגע בשעה שנפל אינו אסור בהנאה, הואיל ולא נתכוין ליגע. אבל עלה חי, בעלייתו אוסרו, משום דמודה לעבודה זרה על שניצול:

ומודדו בקנה. או שהיה הנכרי מודד יינו של ישראל בקנה:

והתיז. או שהתיז הנכרי את הצרעה מיינו של ישראל על ידי הקנה ולא נגע בידיו ביין:

המרותחת. שהיתה החבית מעלה רתיחות, וטפח הנכרי בידו על הרתיחות, אין דרך ניסוך בכך:

ורבי שמעון מתיר. ואין הלכה כרבי שמעון:

זה היה מעשה והכשירו. אף בשתיה:

יא **המטהר יינו של נכרי.** ישראל שדרך ענבים של נכרי בכשרות כדי למוכרו לישראל, ואינו נותן מעות לנכרי עד שימכרנו לאחר זמן:

ונותנו ברשותו. של נכרי:

בעיר שיש בה נכרים וישראלים מותר. דמרתת נכרי דלמא חזו ליה הנך ישראל דעברי ברשות הרבים ומפסידנא. ואפילו אין מפתח וחותם, שרי. והוא שאין לו מלוה על אותו יין, כגון שכתב לו התקבלתי ממך, כדאמרינן לקמן:

רבי שמעון בן אלעזר אומר כל רשות נכרי אחת היא. פלוגתא דר׳ שמעון בן אלעזר ותנא קמא, דת״ק סבר כשהניח ישראל יין ברשותו של נכרי בעל היין, הוא דבעינן שיהא הבית פתוח לרה״ר ועיר שישראל ונכרים דרים בה. אבל ברשות נכרי אחר שאינו בעל הבית, אפילו בעיר שאין ישראל דרים בה, שרי. ור׳ שמעון בן אלעזר אומר, כל רשות נכרי אחת היא, וכי היכי דברשות הנכרי בעל היין אסור אלא בעיר שישראל ונכרים דרים בה והבית פתוח לרה״ר, הכי נמי ברשות נכרי אחר, צריך עיר שישראל ונכרים דרים בה ובית פתוח לרה״ר. והלכה כר׳ שמעון בן אלעזר. ובזמן שמפתח וחותם ביד ישראל, בין ברשות בעל היין בין ברשות נכרי אחר, מותר לדברי הכל:

יב **והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר.** אם הבית פתוח לרה״ר וישראלים דרים באותה העיר, כדאמרינן לעיל:

אבל אם רצה וכו׳ דהשתא הוי היין משכון אצל הנכרי הואיל ויש לו מלוה על היין, אסור. דלא מרתת, דסבר אי חזו לי ותבע לי, אמינא דידי הוא. ואע״פ שמפתח וחותם ביד ישראל, אסור:

פרק ה

א **השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך.** להריקו מכלי אל כלי, או להוליך חביות ממקום למקום. ואפילו בסתם יינם:

שכרו אסור. קנס הוא שקנסו חכמים ביין נסך ובסתם יינם:

שכרו מותר. וכגון שאמר לו העבר לי כל חבית וחבית בפרוטה. אבל אם אמר לו העבר לי מאה חביות במאה פרוטות, ונמצאת חבית של יין נסך

ביניהם, שכרו אסור:

השוכר את החמור שכרה אסור. הא מתניתין נקט ליה משום סיפא, וסיפא אתא לאשמועינן דאע״ג דהשוכר את החמור לרכוב עליו סתמא שכרה נמי להניח לגינו של יין ומזונותיו עליה, סלקא דעתך אמינא דהוי כאילו שכרה מעיקרא להביא עליה יין נמך ושכרו אסור, קמשמע לן:

ב **ידיחם.** במים צוננים:

מעשה בבייתוס בן זונין. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, ואם נותן טעם לפגם מותר, ומעשה נמי בבייתוס בן זונין שהיה מביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך על גביהן ובא מעשה לפני חכמים והתירום:

כל שהוא בהנאתו בנותן טעם. שאדם נהנה מטעמו של איסור:

כל שאין בהנאתו בנותן טעם. שאינו נהנה בטעמו של איסור:

כגון חומץ. של איסור שנפל בתוך גריסין של היתר, נותן טעם לפגם הוא. והוא שיהיו הגריסין רותחין בשעה שנפל בהן החומץ, שאז פוגם בהם מתחילה ועד סוף. וארבעה מיני נותני טעם הם, יש טעם משביח מתחילה ועד סוף, כגון היין בתבשיל של בשר או של דגים, וזה אסור איסור ודאי. ויש טעם פוגם מתחילה ועד סוף, כגון שמנונית הדגים או הבשר בדבש, וזה מותר לכתחלה. ויש פוגם מתחילה ומשביח בסוף, כגון הדבש ביין שהוא פוגם בו לשעתו, וכשישהה בו עד שיפגם עליו כח היין נותן בו הדבש ריח וטעם. ויש משביח בתחילה ולבסוף פוגם, כגון שומן הבשר עם החמאה, או הטעם הבלוע בכלי שאינו בן יומו, שנכנס בו משובח ואח״כ נפגם. ואלו השנים אסורים מספק. לפיכך אם הגריסין הללו שנפל בהן חומץ לא היו רותחין הרי הן אסורין מספק, שהחומץ בגריסין מקדיח ומשביח, ואע״פ כשמרתיחין אח״כ פוגם טעמו, הוי משביח ולבסוף פוגם ואסור:

ג **אם היה בחזקת המשתמר.** כל זמן שלא הודיעו שהוא מפליג הוי בחזקת המשתמר, ואפילו הפליג מיל, דהנכרי מירתת ואומר השתא אתי ישראל וחזי לי:

אם הודיעו שהוא מפליג. ומתרחק ממנו, וחביות סתומות הם:

כדי שישתום. אם שהה כדי שיקוב הנכרי נקב במגופת החבית ויחזור ויסתום הנקב ותיבש הסתימה אסור:

ישתום. יפתח. כמו (במדבר כ״ד:ג׳-ד׳) שתום העין שעינו פתוחה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר. אינו אסור אלא אם שהה כדי שיפתח את כל מגופת החבית:

ויגוף. ויעשה מגופה אחרת:

ותיגוב. ותינגב ותיבש. אבל לנקיבת חור במגופה של חבית לא חששו, משום דמנכרא מלתא. ודוקא במגופה של סיד הוא דפליגי רבנן עליה דרשב״ג וחיישי לפתיחת נקב, משום דלא מינכר, שהסיד לבן ואינו ניכר בין חדש לישן. אבל במגופת טיט, מודו רבנן לרשב״ג דלא מיתסר היין עד שישהה כדי שיפתח המגופה כולה ויגוף ותיגוב. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ד **המניח יינו בקרון או במפינה.** עם הנכרי:

בקפנדריא. בדרך קצרה, שנכנס בשער זה ויוצא משער שכנגדו:

ורחץ. במרחץ:

מותר. דכיון דנכרי לא ידע דשהי, מרתת ולא נגע. ואשמועינן במתניתין פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן בהנך תלתא בבי, דאי תנא נכרי שהיה מעביר כדי יין, הוה אמינא התם מרתת הנכרי דסבר השתא אתי חזי לי, אבל בספינה וקרון מפליג ליה לספינתיה ועביד מאי דבעי ולא מרתת. ואי תנא ספינה וקרון ולא תני המניח נכרי בחנותו, הוה אמינא בספינה וקרון מרתת דסבר דלמא באורחא אחרינא אזיל וקאי מצד אחר וחזי לי, אבל במניח נכרי בחנותו דאיכא למימר אחיד ליה לבבא ועביד כל דבעי, אימא לא, צריכא. ובכולהו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ה **דלפקי.** כלי שמניחין בו כוסות ואשישות באוכלין ומשקין, וממנו נוטלין ומשימין על השלחן, ואין אחד מן המסובין נוטל כלום מן הדלפקי אלא מן השלחן:

ואם אמר לו הוי מוזג ושותה. הואיל והרחיב לו הרשות, אף מה שעל הדלפקי אסור. דסמכא דעתיה ונגע בכוליה:

חביות פתוחות. הנמצאות בבית שהניחו שם:

כדי שיפתח ויסתום ויגוב. סתמא כרבן שמעון בן גמליאל דהלכתא כוותיה:

ו **בולשת.** חיל שמחפשין וחותרין הבתים. תרגום ויחפש, ובלש:

ז **תן לנו את דמיה.** דהא לא קנו, והוא אינו חייב להם אלא מעות:

המוכר יינו לנכרי פסק עמו מעות עד שלא מדד, דמיו מותרין. דמשיכה בנכרי קונה כמו בישראל, וכשמודד הישראל בכליו ובא הכלי ברשות הנכרי קנאו הנכרי במשיכה, והוו ליה לישראל זוזי אצל הנכרי בהלואה, ויין נסך לא הוי עד דנגע:

מדד עד שלא פסק. סכום הדמים, כך וכך יין בכך וכך דמים:

דמיו אסורין. דנכרי לא קנייה השתא במשיכה, דכיון דלא פסק דמיו לא סמכא דעתיה דלקנייה במשיכה, שמא ירבה לו דמיו, הלכך כי נגע ביה הוי יין נסך ברשות ישראל, שעדיין לא קנאו הנכרי עד שיפסוק לו דמים:

אם יש בו עכבת יין. אם יש במשפך שנמדד בו תחלה יין של נכרי, עכבת יין, אוגנים שמתעכב יין על פיו שלא יצא כטפה או שתי טפין:

אסור. דמתסר חמרא דישראל משום ההיא טפת יין נסך שבמשפך:

המערה מכלי לכלי. ישראל שעירה מכלי שלו לכלי שביד הנכרי או לכלי שיש בו יין נסך:

את שמערה ממנו מותר. היין שנשאר בכלי העליון שביד ישראל, מותר:

ואת שעירה בתוכו. והקילוח שיצא מכלי ישראל אף על פי שלא הגיע לכלי שביד הנכרי, וכל שכן מה שהגיע לכלי של נכרי, אסור, דניצוק חיבור. ומתניתין דשרי היין שנשאר בכלי שביד ישראל, מיירי כגון דקטף קטופי, שקודם שנגע הקילוח בכלי התחתון שביד הנכרי פסק העליון המחובר לכלי שביד ישראל, ולא היה כאן ניצוק שיחבר מה שבכלי העליון למה שבכלי התחתון. אי נמי, דנפץ נפוצי, שהשליך היין מן הכלי העליון כדרך שמשליכין מן המזרקים, ולא היה שם סילון וקילוח שיחבר בין היין שבכלי אשר ביד ישראל לכלי שביד נכרי. אבל אם היה שם חיבור, כל מה שנשאר בכלי העליון שביד ישראל אסור, דקיי״ל ניצוק חיבור ואוסר ביין נסך. וכן הלכתא:

ח **ומים במים.** מים שנתנסכו לע״ז או שנעבדו. במים של היתר:

בכל שהוא. לא שנא נפל התירא לגו איסורא או איסורא לגו התירא, אוסר במינו בכל שהוא. ובלבד שיהיה האיסור הנופל לתוך ההיתר נופל מכלי שפיו רחב ויש ביין היוצא מן הכלי שיעור גדול בבת אחת. אבל המערה יין נסך מכלי קטן שאינו מוציא אלא טפה טפה ונפל לתוך יין של היתר, אפילו כל היום כולו, אמרינן קמא קמא בטיל. ואם עירה היתר לתוך איסור, כל מה שעירה ממנו לתוך האיסור, אסור, ואפילו חבית מלאה לתוך טיפה אחת. ומסקנא דמלתא לפי ההלכה, כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן, בנותן טעם. חוץ מטבל ויין נסך, דבמינן במשהו, שלא במינן בנותן טעם. יין נסך, משום חומרא דעבודה זרה. וטבל, כהתירו כך איסורו, כמו שחטה אחת פוטרת את הכרי, כך חטה אחת עושה את הכרי כולו טבל. ואם איסור משאר איסורין נתערב בהיתר, אם נתערב מין בשאינו מינו דאיכא למיקם אטעמא, אם תרומה היא שנתערבה בחולין יטעמנה כהן, ואם דבר איסור יטעמנו נחתום נכרי, אם אומר שאין בתערובת טעם התרומה או טעם האיסור, הכל מותר. ואם נתערב מין במינו דליכא למיקם אטעמא, או מין בשאינו מינו ואין כאן כהן או נכרי שנוכל לסמוך עליו, אם האיסור הוא מחלב ודם נבילות וטרפות שקצים ורמשים וכיוצא בזה, משערין אותו בששים, אם יש ששים של היתר כנגד האיסור הכל מותר, ואם לאו, הכל אסור. ואם האיסור הוא תרומה וחלה וביכורים, משערים אותו במאה של היתר. ואם ערלה וכלאי הכרם, משערין אותו במאתים:

ט **אלו אסורין ואוסרין בכל שהן.** כל מקום שנתערבו שם אפילו אחד באלף אוסרין את כולן:

יין נסך. חבית אחת באלף חביות אוסר את כולן בהנאה. ואין כן הלכה, אלא כדכתבינן שלהי פרק כל הצלמים, מוליך דמי אותה חבית לים המלח, והשאר הכל מותר בהנאה ואסור בשתיה:

ועבודה זרה. צורה שעבדוה, ונתערבה באלף צורות שאינן ע״ז:

ועורות לבובין. דהוי נמי איסורי הנאה, כדאמרינן בפרק אין מעמידין:

וצפורי מצורע וכו׳ וחולין שנשחטו בעזרה. איסורי הנאה הן. ובפרק ב׳ דקדושין פרשינן להו:

ושער נזיר. דאיסורי הנאה הוא, דכתיב (במדבר ו׳:י״ח) ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים. ואם נתערבה אגודה של שער נזיר אפילו באלף אגודות של שאר שערות, כולן אסורות בהנאה:

ופטר חמור. אסור בהנאה כל זמן שלא נפדה:

ובשר בחלב. חתיכת בשר שנתבשלה בחלב ונתערבה באלף חתיכות, אוסרת את כולן בהנאה. וסבר האי תנא דדבר שדרכו לימנות ואיסורו איסור הנאה אוסר את תערובתו בכל שהוא. וכל הני דחשיב במתניתין, דבר שדרכו לימנות הוא ואיסורן איסור הנאה:

הרי אלו. למעוטי איסורי הנאה שאין דרכן לימנות, או שדרכן לימנות ואינן איסורי הנאה, שאינן אוסרין את תערובתן בכל שהן:

י **שנפל לבור.** של יין:

כולו אסור בהנאה. שהיין שנתנסך לע״ז אוסר במינו בכל שהוא. אבל סתם יינם של נכרים שלא ידענו בו שנתנסך ודאי, אע״פ שאסור בהנאה אינו אוסר תערובתו בהנאה, אלא נמכר כולו לנכרי חוץ מדמי אותו סתם יינן. וכן הלכה:

יא **שזפתה נכרי.** אורחא למרמי בה חמרא פורתא, לעבורי קוטרא דזפתא:

מנגבה. במים ואפר:

ושל עץ. דבעיא זפת טובא ובלע חמרא טפי:

רבי אומר ינגב. כשל אבן. ואין הלכה כרבי:

ושל חרס. בין לרבי בין לרבנן. אע״פ שקלף הזפת אסור. דחרס בלא זפתא בלע ליה חמרא:

יב **כלי תשמיש.** של סעודה. ודוקא כלי מתכת או כלי חרס המצופים באבר. וכלי זכוכית ככלי מתכות דמי:

את שדרכו להטביל. כלומר כלי הראוי ליטהר בטבילה ואינו צריך תיקון אחר, כגון שתשמישו ע״י צונן:

יטביל. במקוה הכשר לטבילת אשה, וטבילתו מתירתו:

להגעיל. כגון יורות וקדרות של מתכת שתשמישן על ידי רותחין:

יגעיל. ברותחין. שמכניסן לתוך יורה מלאה מים רותחין ומשהין אותן בתוכה מעט. וזה אחר שמשפשפן ומסיר החלודה שלהן. ואח״כ מטבילן במקוה הכשר לטבילת אשה והן מותרין:

ללבן. כלים שמשתמשים בהן על ידי האור ביבש בלי רוטב, כדמפרש ואזיל, כגון השפודים והאסכלאות:

מלבנן באור. עד שיהיו ניצוצות ניתזין מהן, ואח״כ מטבילן והן מותרין:

שפה. נועצה בקרקע קשה עשר פעמים, אם אין בה גומות, ואוכל בה צונן. או משחיזה באבן המשחזת שלה, ואוכל בה אפילו רותחין. ואם היו בה גומות, מלבנה. וכולן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח, או עד שלא הלבין, ועד שלא הטביל, מותר: